

Tomasz Wites¹

ROLA TURYSTYKI W GOSPODARCE BRUNEI

Słowa kluczowe: turystyka, gospodarka, Brunei

Wprowadzenie

Na płaszczyźnie globalnej turystyka odgrywa coraz większe znaczenie, choć ze względu na szereg czynników kształtujących rozwój tego sektora w różnych skalach przestrzennych rola turystyki w gospodarkach poszczególnych państw jest zróżnicowana i charakteryzuje się wyraźną specyfiką.

Celem opracowania jest scharakteryzowanie gospodarki Brunei oraz wskazanie roli turystyki w gospodarce sułtanatu znajdującego się w Azji Południowo-Wschodniej. Brunei to jedno z najbogatszych pod względem dochodu na jednego mieszkańca państw świata (na początku XXI w. produkt krajowy brutto *per capita* wynosi ponad 20 tys. dolarów), społeczeństwo nie płaci podatków, a sfera socjalna jest bardzo rozbudowana. Specyfika gospodarki kraju, polega na tym, iż jej podstawą jest wydobycie ropy naftowej i gazu ziemnego. Surowce te oraz ich przetwory dostarczają blisko 90% wpływów z eksportu. Turystyka staje się istotną szansą umożliwiającą przełamanie monokultury gospodarczej.

Od proklamowania niepodległości w 1984 roku gwałtownym przemianom podlega znaczenie turystyki w gospodarce tego państwa. W pracy zostaną scharakteryzowane zmiany udziału gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB, zatrudnienie w gospodarce turystycznej oraz ograniczenia rozwoju turystyki wynikające w głównej mierze z umacniania islamskiej ideologii państwowej poprzez wprowadzanie w życie zasad fundamentalizmu islamskiego.

W pracy scharakteryzowano rolę turystyki w gospodarce na podstawie najnowszych danych statystycznych publikowanych w Brunei oraz przez Światową Radę Turystyki i Podróży (WTTC). Cennym uzupełnieniem warstwy wyjaśniającej jest dokumentacja piśmiennicza i fotograficzna zgromadzona przez autora podczas pobytu w Brunei w 2008 roku.

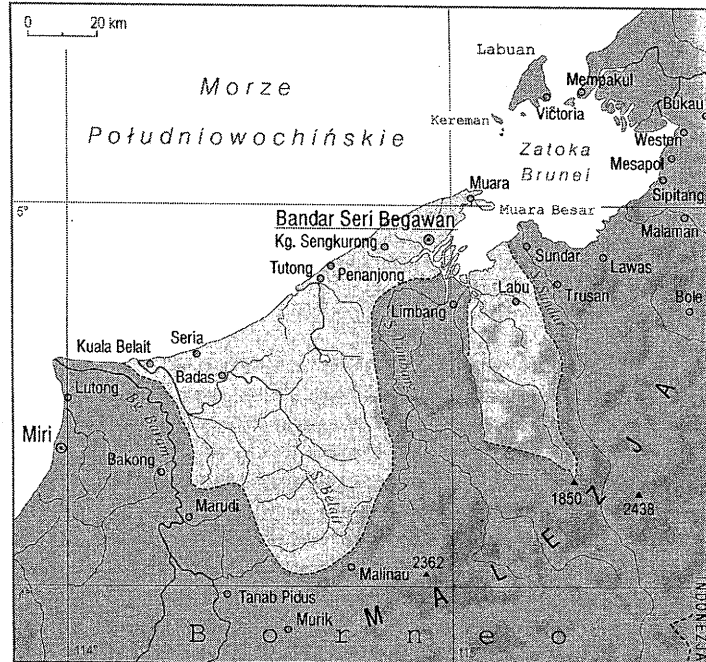
Obszar badań

Brunei to państwo w Azji Południowo-Wschodniej, położone w północno-wschodniej części wyspy Borneo nad Morzem Południowochińskim. Terytorium składa się z dwóch oddzielnych części, zajmuje powierzchnię 5,8 tys. km²,

¹ Dr Tomasz Wites, Uniwersytet Warszawski, Instytut Studiów Regionalnych i Globalnych, Zakład Geografii Afryki, Azji i Oceanii.

graniczy z prowincją Sarawak, należąca do Malezji. Brunei pod względem administracyjnym podzielone jest na 4 dystrykty: Belait, Brunei Maura, Temburong, Tutong, a stolicą jest miasto Bandar Seri Begawan.

Rys. 1. Brunei

Źródło: opracowanie własne na podstawie Międzynarodowej Mapy Świata 1:2 500 000.

Pod względem przyrodniczym znaczną część terytorium zajmuje nizina nadbrzeżna, miejscami znacznie zabagniona. Na południu znajdują się przedgórza gór Tamabo z najwyższym szczytem Pagon (1850 m n.p.m.). Brunei znajduje się w strefie klimatu równikowego, wybitnie wilgotnego z roczną sumą opadów do 4000 mm w głębi lądu. Około 70% powierzchni zajmują lasy równikowe².

W 2005 r. w Brunei mieszkało 384 tys. osób, z czego 73% w miastach usytuowanych głównie na wybrzeżu. Dominującą grupą etniczną są Malajowie (67%), kolejną Chińczycy (15%), pozostałą część ludności stanowią m.in. Indusi i autochtoniczni Dajakowie.

Brunei to monarchia konstytucyjna, głową państwa jest sułtan Hassanal Bolkiah sprawujący władzę od 1967 r. Pod koniec XX w. jego majątek szacowano na około 40 mld dolarów, tym samym uważany jest za jednego z najbogatszych ludzi świata³.

Gospodarka Brunei

Brunei to jedno z dynamicznie rozwijających się pod względem gospodarczym państw świata, w którym rządzi najdłużej na świecie utrzymująca się u władzy islamska dynastia Bolkiahów (od 1405 r.). Rolnictwo, niegdyś podstawa gospodarki,

² *Explore Brunei*. Bandar Seri Begawan: Economic Development Board, Ministry of Finance, 2006, s. 1–78.

³ *Visit Brunei – A Kingdom of Unexpected Treasures – map*. Bandar Seri Begawan: Mitsubishi Corporation Brunei Darussalam, 2007.

współcześnie pełni niewielką rolę. Największe znaczenie w przeszłości odgrywała uprawa kauczukowców oraz ryżu i manioku. Uwarunkowania fizycznogeograficzne wpływają na to, że użytki rolne stanowią zaledwie 2% powierzchni kraju. Ograniczenia przestrzenne wynikające z niewielkiej powierzchni oraz wystarczające środki finansowe zdecydowały o wydzierżawieniu przez władze Brunei ziemi w Australii pod działalność rolniczą, skąd przywożona jest żywność. Z tej liczącej 5 859 km² działki, zajmującej nieco większą powierzchnię niż terytorium Brunei, dowożone jest głównie mięso wołowe. Nadal większość pożywienia importuje się, choć inwestycje poczynione w latach 90. XX w. przyczyniły się do zwiększenia krajowej produkcji żywności, np. uprawa ryżu pozwala na pokrycie 60% konsumpcji.

Podstawą gospodarki państwa jest eksploatacja ropy naftowej i gazu ziemnego. W 1929 r., gdy istniało realne zagrożenie wchłonięcia sułtanatu przez sąsiadującą brytyjskie kolonie, w pobliżu miejscowości Seria odkryto złoża ropy naftowej. Eksploatację surowców energetycznych rozpoczęto w 1931 r. Najwięcej ropy naftowej wydobywano w 1979 r. (240 tys. baryłek dziennie). Na początku XXI w. ropa naftowa wydobywana jest z ośmiu złóż podmorskich i dwóch lądowych. Największym zagranicznym odbiorcą ropy naftowej i skroplonego gazu jest Japonia.

Rozpoznane zasoby ropy naftowej i gazu ziemnego pozwalają na utrzymanie wydobycia do 2015 r. W późniejszym okresie możliwa jest jeszcze eksploatacja złóż podmorskich przez Brunei Shell Petroleum, firmy należącej w połowie do rządu Brunei i Royal Dutch/Shell⁴. W związku z wyczerpującymi się złożami surowców energetycznych władze Brunei podejmują kroki mające na celu stopniowe przełamanie monokultury gospodarczej. Jednym z możliwych sposobów zmiany profilu gospodarki jest poczynienie inwestycji w turystykę i stworzenie z Brunei ważnego centrum turystycznego w Azji Południowo-Wschodniej na wzór emiratów nad Zatoką Perską w południowo-zachodniej części Azji.

Krajowe inwestycje na początku XXI w. w dużym jednak stopniu przeznaczane są dla sektora finansowego. Sułtan ogłosił plany stworzenia w Brunei międzynarodowego centrum bankowego, które w niezbyt odległej przyszłości mogłoby stać się ważnym ośrodkiem finansowym państw muzułmańskich. Przygotowano również plany budowy parku nowoczesnych technologii i rozwoju przemysłu technologii informatycznych.

Gospodarka turystyczna w Brunei na tle gospodarki turystycznej na świecie

Przed przystąpieniem do charakterystyki gospodarki turystycznej w Brunei i na świecie należy dokonać zdefiniowania terminów – gospodarka i przemysł turystyczny, gdyż często traktowane są jako synonimy. Według Światowej Rady Turystyki i Podróży (WTTC) gospodarka turystyczna definiowana jest jako rynek wytworzony przez popyt turystyczny, obejmujący usługi i dobra bezpośrednio służące konsumpcji turystycznej oraz działalności uzależnione od ruchu podróży, których rozwój nie byłby możliwy bądź znacznie ograniczony, gdyby nie turystyka. Natomiast przemysł turystyczny według WTTC to działalność związana z produkcją dóbr i świadczeń *stricte* turystycznych, związanych z zakwaterowaniem, wyżywieniem, usługami rekreacyjnymi, transportem itp.

Podstawowym kryterium, które pozwala zaliczyć podmioty do gospodarki turystycznej, jest kryterium nabywcy-konsumenta, tym samym gospodarke tu-

⁴ *Explore Brunei*, op. cit., s. 1–78.

rystyczną można podzielić na bezpośrednią i pośrednią. Do bezpośredniej gospodarki turystycznej zalicza się podmioty prowadzące działalność gospodarczą nakierowaną w całości lub głównie na zaspokojenie potrzeb turystów, a do pośredniej podmioty, które również uczestniczą w zaspakajaniu potrzeb turystów, ale działalność w sferze turystyki ma dla nich charakter poboczny⁵.

Szacuje się, że w 2000 r. gospodarka turystyczna związana z turystyką i podróżami w skali całego świata przyczyniła się do wytworzenia 10,8% produktu krajowego brutto, co odpowiadało 3,6 bln dolarów. W tym samym roku w gospodarce turystycznej znalazło zatrudnienie 192 mln osób, co stanowiło 8% ogółu miejsc pracy. Szacowano, że po 10 latach, tj. w 2010 r. gospodarka turystyczna na całym świecie będzie wytwarzać już około 12% produktu krajowego brutto, a zatrudnienie w niej wzrośnie do nieco ponad 9% zatrudnionych ogółem⁶. Pewien wpływ, rozmiary którego trudno oszacować, na mniejszy wzrost udziału gospodarki turystycznej w produkcie krajowym brutto będzie mieć trudna sytuacja ekonomiczna w ostatnich latach pierwszej dekady XXI w.

Według Światowej Rady Turystyki i Podróży (WTTC), udział gospodarki turystycznej w produkcie krajowym brutto w Brunei odpowiada ogólnosiwiatowym trendom, osiągnął w 2008 r. 11,6%, natomiast zatrudnienie w gospodarce turystycznej było większe od średniego zatrudnienia w gospodarce turystycznej na świecie i wynosiło 13,8% ogółu zatrudnionych.

Gospodarka turystyczna w Brunei

Do wskazania roli turystyki w gospodarce Brunei posłużono się analizą zmian wartości produktu krajowego brutto ogółem i wytwarzanego przez gospodarkę turystyczną w Brunei. Wykorzystano do analizy także dane obrazujące wielkość zatrudnienia ogółem i w gospodarce turystycznej oraz wzięto pod uwagę dane obrazujące wartości eksportu ogółem i wytwarzanego przez turystykę. Pionowe osie przygotowanych wykresów zawierają informacje ilościowe dotyczące wartości ogółem dla całego kraju (prawa oś) i dotyczące wielkości charakteryzujących turystykę (lewa oś). Prezentowane dane na rysunkach 2 i 4 zostały przeliczone z dolarów Brunei (BND) na dolary amerykańskie (USD).

Zasadniczym problemem związanym z funkcjonowaniem gospodarki turystycznej jest kwestia określenia rozmiarów jej wpływu na gospodarkę narodową. Podstawowym syntetycznym miernikiem określającym miejsce i znaczenie każdego działu czy też gałęzi w gospodarce narodowej jest jego udział w produkcie krajowym brutto⁷.

Rysunek 2 obrazuje, jak zmieniła się wartość PKB ogółem i PKB wytwarzanego przez gospodarkę turystyczną od 1988 r. na rozpatrywanym obszarze. W latach 1988–2008 w Brunei dochodziło do wzrostu PKB ogółem, a wzrost PKB wytwarzanego przez gospodarkę turystyczną podążał za ogólnym wskaźnikiem makroekonomicznym.

5 R. Pawłusiński, Turystyka jako sektor gospodarki. [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2007, s. 340–353.

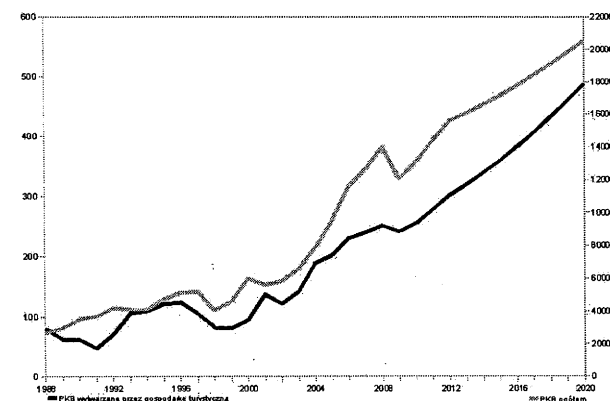
6 K. Łopaciński, Rozmiary turystyki w Polsce i na świecie. [w:] G. Gołembski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa-Poznań: Wydaw. Naukowe PWN, 2002, s. 129–143.

7 R. Pawłusiński, Turystyka jako sektor gospodarki. [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2007, s. 340–353.

Dane za okres 2008–2020 mają charakter szacunkowy i są efektem prognozy przygotowanej przez Światową Radę Turystyki i Podróży. Prognozy na ten okres wskazują na niewielkie zmniejszenie PKB ogółem przy utrzymującej się tendencji zwiększającego się udziału gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB. Z prognozy wynika, że w 2008 r. udział gospodarki turystycznej w PKB Brunei wynosił 11,6% i wzrośnie on do 14,1% w 2018 r.

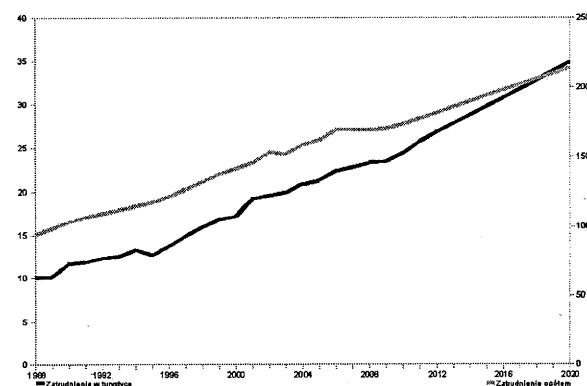
Kolejnym elementem wziętym do analizy roli turystyki w gospodarce Brunei jest wielkość zatrudnienia ogółem i zatrudnienia w turystyce w latach 1988–2020, przy czym dane na okres 2008–2020, podobnie jak przy wcześniejszym wskaźniku, mają charakter wyłącznie szacunkowy.

Rys. 2. Produkt krajowy brutto Brunei (mln USD)

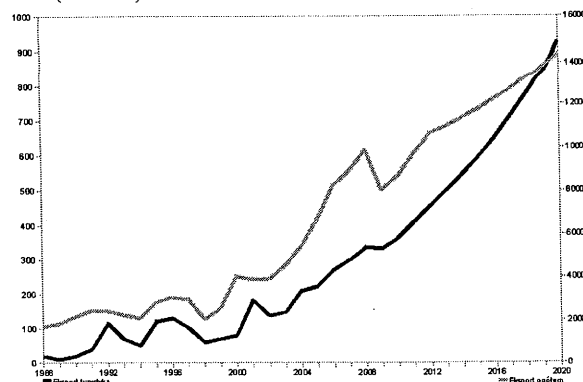
Źródło: World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

Rys. 3. Zatrudnienie w Brunei (tys.)

Źródło: World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

Rys. 4. Eksport Brunei (mln USD)

Źródło: World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

Zatrudnienie ogółem w rozpatrywanym w latach 1988-2008 wzrosło z około 100 tys. do ponad 150 tys. osób, a prognozy zakładają podwojenie liczby osób pracujących w Brunei pomiędzy 1988 a 2020 r. Zatrudnienie w turystyce jeszcze w 1988 r. wynosiło 10 tys., w 2008 r. wzrosło do 24 tys., a projekcja na 2020 wskazuje na 36 tys. osób.

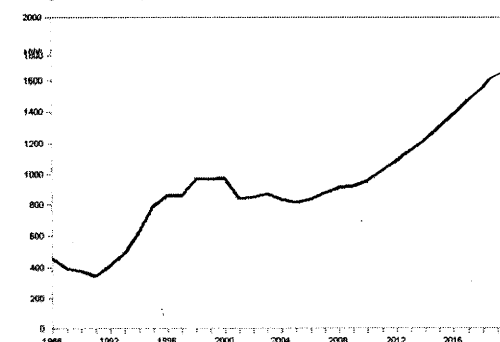
W rozpatrywanym okresie dochodziło również do wzrostu eksportu ogółem i wytwarzanego przez turystykę. W ogóle eksportu w 2008 r. gospodarka turystyczna wytwarzała 11,8%. Według szacunków zawartych w przygotowanej prognozie w 2018 r. wartość ta wzrośnie do 15,1% w ogóle eksportu. Władze Brunei zamierzają również zwiększać wysokość kapitału przeznaczanego na inwestycje turystyczne. W 2008 r. 15,2% wszystkich inwestycji w gospodarce zostało przeznaczone na gospodarkę turystyczną, natomiast w 2018 r. będzie to już 17,1% ogółu inwestycji (co ma odpowiadać 371,7 mln USD).

Z powyższych danych wynika, że władze sułtanatu zdają sobie sprawę z istotności rozwoju działalności turystycznej i starają się, aby następująca zmiana struktury gospodarki spowodowana zmniejszeniem udziału znaczenia działalności przemysłowej w dużym stopniu polegała na wzroście udziału działalności usługowej, w tym turystycznej.

Kolejnym elementem charakteryzującym rolę turystyki w gospodarce Brunei wziętym pod uwagę jest analiza zmian liczby turystów zagranicznych w Brunei oraz wielkości wydatków poczynionych przez turystów w poszczególnych latach na badanym obszarze.

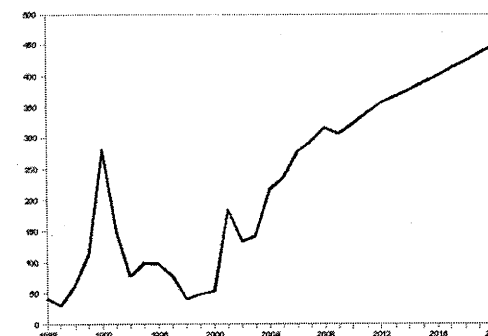
Turystyka i podróże mają ogromny wpływ na dochody budżetów państw na świecie. Tylko sam przemysł turystyczny, obejmujący produkcję dóbr i usług *stricto* turystycznych, takich jak zakwaterowanie, wyżywienie, usługi rekreacyjne i transport turystów wytwarza ponad 4% światowego PKB (1,4 bln USD). Ilościowe charakterystyki wyżej wymienionych parametrów dotyczących Brunei znajdują się na rysunkach 5 i 6.

Rys. 5. Brunei: Turysty zagraniczni (tys.)

Źródło: World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

Rys. 6. Brunei: Średnia kwota pozostawiana przez turystę zagranicznego (USD)

Źródło: World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

Liczba turystów przyjeżdżających do Brunei od 1988 do 2008 r. uległa zwiększeniu i kształtuje się na poziomie kilkuset tysięcy rocznie (zob. rys. 5). Wartości bezwzględne dotyczące liczby turystów zagranicznych w Brunei mogą okazać się niezbyt znaczące, zwłaszcza przy porównaniu ich z ruchem turystycznym do najczęściej odwiedzanych państw świata. Należy jednak pamiętać, iż podczas 2007 r. liczba turystów zagranicznych w Brunei osiągnęła 877 tys. osób, co oznacza, że była ona ponad dwukrotnie większa od liczby stałych mieszkańców sułtanatu. Prognozy dotyczące zmian liczby turystów zagranicznych w Brunei przygotowane przez Światową Radę Turystyki i Podróży wskazują na dalszy wzrost przyjazdów. Szacowany jest wzrost liczby zagranicznych turystów z około 900 tys. w 2008 r. do około 1 800 tys. w 2018 r.

Wzrostowi liczby zagranicznych turystów towarzyszy wzrost dochodów do budżetu centralnego państwa. Na podstawie danych obrazujących wysokość średniej kwoty pozostawianej przez turystę zagranicznego w USD wynika, że turysta wydawał średnio na początku lat 90. XX w. około 200-300 USD podczas pobytu w Brunei. Można domniemywać, że gwałtowny spadek wydatków turystów w latach kolejnych może wynikać z wprowadzonych ograniczeń związanych z posiadaniem i sprzedażą wyrobów alkoholowych. Wzrost wydatków

turystów w pierwszej dekadzie XXI w. może wiązać się ze znacznym rozwojem różnych udogodnień przygotowanych dla turystów o ostatnim okresie.

Badania wydatków turystów dowodzą, że ich potrzeby są zróżnicowane i na ogół związane są z wydatkami na komunikację, łączność, noclegi, gastronomię, rozrywki kulturalne, zakup artykułów spożywczych, pamiątek, sprzęt turystyczny i inne usługi. Tym samym obsługa ruchu turystycznego wymaga zaangażowania wielu dziedzin gospodarki w miejscowościach turystycznych⁸.

Prognozy dotyczące zmian wysokości wydatków turystów zagranicznych w Brunei przygotowane przez Światową Radę Turystyki i Podróży wskazują na dalszy wzrost kwoty pozostawianej w budżecie państwa przez turystów do 2020 roku.

Czynniki ograniczające rozwój turystyki w Brunei

Czynniki decydujące o ograniczeniach rozwoju turystyki mają różnorodny charakter, m.in. środowiskowy, religijny, polityczny. Wśród czynników środowiskowych, które rzutują na rozwój gospodarki, w tym turystyki kluczowe znaczenie mają ograniczenia przestrzenne. Brunei to jedno z najmniejszych pod względem powierzchni państw w Azji, na terytorium tym prowadzenie określonej działalności przynoszącej zyski wymaga przygotowania precyzyjnych planów zagospodarowania przestrzennego.

Nowej przestrzeni pod ewentualną działalność turystyczną jest niewiele (obszary zabagnione, zalesione lub już zagospodarowane gospodarczo). Można natomiast wzbogacić produkt turystyczny o obszary tzw. wodnego miasta – Kampung Ayer, w pobliżu stolicy Bandar Seri Begawan. Obszar ten określany w informatorach turystycznych mianem „Wenecji Wschodu” w pełni zaskługuje na ten termin, wymaga jednak doinwestowania i wypromowania na jedną z atrakcji turystycznych sultanatu.

Rozwój turystyki, napotyka również na liczne ograniczenia, wynikające w głównej mierze z umacniania islamskiej ideologii państwowej poprzez wprowadzanie w życie zasad fundamentalizmu islamskiego. Po 1991 r. wprowadzono całkowity zakaz sprzedaży alkoholu oraz określono zasady właściwego ubioru. Turystom zagranicznym spoza kręgu islamu mającym więcej niż 17 lat wolno wwieźć 2 litry alkoholu do osobistej konsumpcji. Fakt ten musi być zgłoszony organom celnym w momencie przybycia. Natomiast za posiadanie i sprzedaż narkotyków zgodnie z obowiązującym prawem grozi kara śmierci.

Kolejnym czynnikiem, które pośrednio rzutuje na rozwój turystyki w Brunei są utrudnienia formalne wiążące się z możliwością wjazdu i długością pobytu dla obywateli z różnych części świata.

Podsumowanie

Brunei to jedno z najmniejszych powierzchniowo państw świata, jednak ze względu na bogactwa naturalne (ropę naftową i gaz ziemny) oraz wysoki status materialny mieszkańców, a zwłaszcza przywódcy państwa – sułtana Hassana Bolkiaha, uważanego za jednego z najbogatszych ludzi świata – państwo to wzbudza zainteresowanie na świecie.

⁸ W. W. Gaworecki, *Turystyka*. Warszawa: PWE, 2007, s. 161–165.

Wyczerpujące się nieodnawialne surowce mineralne stawiają przed władzami sultanatu wyzwania dotyczące zmiany struktury gospodarki. Turystyka staje się istotną szansą umożliwiającą przełamanie monokultury gospodarczej. Jednym z możliwych sposobów zmiany profilu gospodarki jest poczynienie inwestycji w turystyce i stworzenie z Brunei ważnego centrum turystycznego na wzór rozwiązań poczynionych w Zjednoczonych Emiratach Arabskich nad Zatoką Perską.

Od uzyskania niepodległości w 1984 roku gwałtownym przemianom podlega znaczenie turystyki w gospodarce tego państwa. Udział gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB wyniósł w 2008 r. 11,6%, a według prognoz przygotowanych przez World Travel & Tourism Council (WTTC), w 2018 r. wzrośnie do 14,1%. Systematycznie dochodzi także do wzrostu zatrudnienia w gospodarce turystycznej – jeszcze w 1998 r. pracowało w niej 10 tys. osób, natomiast w 2008 r. już 24 tys., a prognozy wskazują na wzrost zatrudnienia w 2020 r. w tej działalności do 36 tys. Liczba turystów na początku XXI wieku sięga rocznie ponad 800 tysięcy, podczas gdy jeszcze w latach 80. XX wieku do Brunei przyjeżdżało zaledwie kilkanaście tysięcy turystów rocznie.

Czynniki decydującymi o unikatowości przypadku sultanatu są uwarunkowania polityczne, religijne oraz środowiskowe mające istotny wpływ na postępującą zmianę struktury gospodarki Brunei.

Bibliografia

1. *Explore Brunei*. Bandar Seri Begawan: Economic Development Board, Ministry of Finance, 2006.
2. Gaworecki W. W., *Turystyka*. Warszawa: PWE, 2007.
3. Łopaciński K., Rozmiary turystyki w Polsce i na świecie. [w:] G. Gołembski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa-Poznań: Wydaw. Naukowe PWN, 2002.
4. Pawłusiński R., *Turystyka jako sektor gospodarki*. [w:] W. Kurek (red.), *Turystyka*. Warszawa: Wydaw. Naukowe PWN, 2007.
5. *Visit Brunei – A Kingdom of Unexpected Treasures – map*. Bandar Seri Begawan: Mitsubishi Corporation Brunei Darussalam, 2007.
6. World Travel & Tourism Council, *The 2008 Travel & Tourism Economic Research – Brunei*.

The role of tourism in the economy of Brunei

Keywords: tourism, economy, Brunei.

The purpose of this case study is to characterize the economy of Brunei and to show the role of tourism in the sultanate. Brunei is located in Southeast Asia in the northeastern part of the Borneo Island and, based on the income per capita, is one of the richest countries (at the beginning of the XXI century, gross domestic product per capita was over 20 thousand USD), while the society doesn't pay taxes, and the social sphere is well developed. The country's economy is based on crude oil and natural gas production and processing. These account for nearly 90% of income from exports. Tourism is becoming an important opportunity to overcome the economic monoculture. This study characterizes the role of tourism in the economy based on the newest statistical data and reports published in Brunei as well as in other parts of the world. Written and pictorial materials collected during a visit to Brunei in 2008 are a valuable supplement to this layer of information.

Since gaining its independence in 1984, the significance of tourism in the country's economy has gone through a rapid transformation. The tourism industry accounted for 11.6% of GDP in 2008, and according to the World Travel & Tourism Council (WTTC), its share will increase to 14,1% by 2018. The number of jobs in the tourism industry increases systematically – in 1998 it employed 10 thousand, while in 2008 this number increased to 24 thousand. Forecasts show that jobs in the tourism industry should grow to 35 thousand by 2018. The number of tourists since the beginning of the XXI century has been over 800 thousand annually, while in the 1980s only a few thousand tourists visited Brunei each year.

This study looks also at the factors that determine the limitations in the development of tourism. Brunei, being one of the smallest countries by area, is unique in the sense that the deciding factors are political, religious and environmental. The development of tourism in the country is hindered mainly by the strengthening Islamist ideology. Since 1991, several Islamic fundamentalist laws have been established such as dress code and prohibition of alcohol.